

Nadácia
Orange

Stredná odborná škola polytechnická, Demänovská cesta 669, 03101 Liptovský Mikuláš

Náučný finančný chodníček

„Tento projekt sa uskutočnil vďaka programu
Školy pre budúcnosť Nadácie Orange“

Nadácia
Orange

Stredná odborná škola polytechnická, Demänovská cesta 669, 03101 Liptovský Mikuláš

Náučný finančný chodníček

„Tento projekt sa uskutočnil vďaka programu
Školy pre budúcnosť Nadácie Orange“

Od kráv k peniazom

Vieme, že peniaze sú teraz mince a bankovky, prvé platidlá by sa ti však do vrecka rozhodne nezmestili!

Nabudúce, keď budeš po vreckách hľadať nejaké drobné, uvedom si, že peniaze sú celkom praktické v porovnaní s inými možnosťami...

Kráľ mincí
Kráľ Ktezus v Lidze bol prvým majiteľom bankovčovní. Hovorí sa, že vytváral prvé papierené peniaze na svete. Obchodníci z domov napríklad zrazili kráľa a odobrali mu mince.

Kravy
Na začiatku si ľudia vymenili jeden tovar, napríklad kravy, za iné tovar, ktoré potrebovali. Toto je významný obchod (barter).

Strieborné ingoty
V mnohých častiach sveta sa najskôr používali hmotné peniaze, ktoré vznikli prirodzene. V Číne tak používali od okolo roku 1000 pred n. l.

Mušle
Podoba čínskych peniazi sa odvíjala od mušlí, ktoré Číňania používali okolo roku 1200 pred n. l.

Nástroje
Niekde sa ako platidlo používali rôzne užitočné predmety, napríklad nástroje. Postupom času sa stávajú menej či úplne nahradili ich modelmi. V Číne sa modely nástrojov používali od roku 1000 do 500 pred n. l.

Elektronové mince
Prvé mince podobné dnešným vytvorili okolo roku 600 pred n. l. V 15. storočí Turečtí bankovníci mince z striebra zmenili na strieborné platidlo, ktoré sa vyvíjalo v prvéto.

Papierové peniaze
Prvé papierené peniaze použili v 1400 rokoch bankovníci v Číne, v r. 800 n. l. Vytvorili veľké bankovky, ktoré sa stali bežnými a v roku 1855 ich museli zrušiť.

Veda zaoberajúca sa peniazmi a ich históriou sa volá numizmatika.

1000 PRED N. L. 3000 PRED N. L. 390 PRED N. L. 323 PRED N. L. 800 N. L.

PENIAZE hýbu svetom

Stredovek bol plný objavov. Dobrodruhovia a obchodníci cestovali po svete, vytvárali nové obchodné cesty, objavovali nové tovary a prinášali rozmanité koristi aj nápady.

AHOJ pevnina!

OBCHODNÍCKE ŽIVNOSTI
Obchodníci boli schopní predat viac tovaru, ak išli do oblastí, kde daný tovar vôbec nemali. Cestovanie bolo časovo náročné a veľmi nebezpečné, preto sa cesta musela vyplatiť. Riešením bolo sozbrať obchodníkov – tak vznikla obchodnícka živnosť. Už v 4. storočí pred n. l. viedla cez Áziu aj Európu pravidelná obchodnícka cesta.

SVOJHLAVÝ KOLUMBUS
Obdobie objavov bolo v plnom prúde a jeho hociak silou sa stala vôľa obchodovať. Dovoz hodnoby a korenia z Indie a Číny si vyžadoval dlhú a nebezpečnú cestovanie, ktorého neoddeliteľnou súčasťou boli lupiči, piráti, búrky na mori či iné problémy pre prepravu. Navyše to bolo aj veľmi drahé: neexistovalo nič také ako voľný trh, a sakalým, keď loď jednej krajiny preplávala nejakým prístavom inej krajiny, musela platiť za náklad daň. Kolumbus sa preto rozhodol vyjsť na novú cestu: prízmo cez „veľkú mliku“ – Atlantik. V dobách myto a príliš, keď ľudia verili, že ak prekročí človek rovník, osunie, to bol šťastný nápad.

1275 **1492** **1498** **1519**

MARCO POLO ZBOHATOL
Keď Marco Polo cestoval Hadzibonu cestou z Európy do Číny, zaujalo ho, že Číňania používali papierené peniaze. Európani v tom čase používali len striebro. Ešte viac by ho zaujímali strieborné mince z ranných čínskych platidiel, napríklad mušle, nástroje či veľké kusy bielej jehny kože.

NÁVRAT STARÉHO KORENIA
Medzi drahocennými indickými koreniami a zlatými mincami mali na obchod s korením monopol Portugáli. Ľudia chceli mať svoj podiel z obchodu s korením, vytvorili bádateľa Vasco da Gama, aby sprístupnil cestu do Indie po mori. Po celom africkom pobreží vybuchovali kolónie, kde od obchodníkov vyberali daň.

DOBYVATEĽ
Španielsky dobrodruh Hernán Cortés sa v snahe získat silu prepelil cez oceán a poslal si korenie z Ameriky. Spoznal, že korenie a breza vďaka, že mohol doviesť Indiu do Španielska ako korenie.

KORENIE bolo pre obchodníkov neoceniteľným **tovarom** – jeho cena bola vyššia ako cena zlata.

Triky obchodovania

Vďaka čoraz väčším príležitostiam na medzinárodnom trhu sa obchodu veľmi darilo. Meny sa začali normovať, čím sa obchodovanie zjednodušilo a stalo sa spravodlivejšie.

BURZA CENNÝCH PAPIEROV

Ispodostali získavali peniaze tak, že predávali svoje akcie (prvá strana 26). Za ne dostávali akcionári podiel z budúch ziskov. Prvá akcia vydala holandská Východoindická spoločnosť a obchodovala sa s nimi v budúcej prvý oficiálny burzy v Amsterdamu v roku 1602. Prvými osvetlili obchodníci dohody v kaviarňach alebo v bankách.

MÁNIA TULIPÁNOV

Franciácku novú sa mohli predávať za veľmi vysoké ceny. Slávna úroda v Holandsku sa ocitla na burze venovanej obchodu s tulipánmi – nový tvar z Turecka – nikdy dokonca predávali aj vlastné domy, len aby si to mohli dovoliť. V roku 1637 kľúč ceny stú o 90 % a oni púšťali o všetky peniaze.

DOLÁR

V roku 1792 prijali v USA menový zákon, ktorý ustanovil dolár a ceny sa jedničkou platili v krajine. Dôj vyšiel tento zákon, platili v jednotlivých štátoch USA rôzne meny. Napríklad v Virgínii používali tabakové líry (osobne zmenky vydané na množstvo skladných štábov tabaku). V roku 1794 osvetlili vo Filadelfii, vtedajšom hlavnom meste, istú mincovňu.

Proletári všetkých krajín spojte sa. Nemáte čo stratiť, len vaše okovy!

Karl Marx (1818 – 1883)

1602 1637 Adam Smith (1723 – 1790) 1776 1792 1816

POMOCNÁ RUKA

Adam Smith sa považoval za zakladateľa ekonomiky. Vo svojom diele *Bohato a chudoba a prístrojoch bohatstva* napísal v roku 1776, že každý z nás je veľký prostredníctvom svojich rozhodnutí. Ak každý ľuďa dovoľujú slobodne konať so svojimi silami, mala by ich vzniknúť spoločnosť, ktorá sa vyvíja lepšie, než ak by sa snažila byť riadená jedným človekom.

Dôveruj svojmu ľavému ruke.

DOBRE AKO ZLATO

V roku 1816 vydala britská vláda novú mincu, kde bolo hodnota meny stanovená na peniaze hodnotou zlata. Bankovka v hodnote jednej libry mohla kedykoľvek byť vymenená za zlato v hodnote jednej libry. Mnohí krajiny poberali britskú mincu hodnotou zlata. Stať sa tak medzinárodnou normou zlata, ktorá sa používala po celom svete. V Británii sa používali až do roku 1971. v USA je používaná až do roku 1975.

Peniaze súčasnosti

Dvadsať storočie bolo obdobie plné zmien. Vlády na celom svete sa čoraz viac zapájali do ekonomiky, a dokonca aj peniaze sa zmenili... zo zlatých na plastové.

KEYNESOVA VŠEOBECNÁ TEÓRIA

V 30. rokoch 18. storočia presadzoval Adam Smith (teória neviditeľnej ruky) ekonomickú teóriu „laissez faire“ (nechajme robiť). Značí od vlády, aby nezasahovali do trhového hospodárstva a nechali ich vyvíjať sa sám. O 160 rokov neskôr stali ďalší ekonom Keynes, že táto teória funguje. Riešenie našiel podľa jeho diela. Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peniaze, v prvom opaku – vlády by mali zasahovať. Ak štát je neprijemnej situácii na trhu, vlády by mali poskytnúť peniaze na verejnú záležitosť a znížiť dane. Keď sa ekonomika začne dať, môže pôstičku splátiť.

John Maynard Keynes (1883 – 1946)

Problém človeka je: nie každý pracuje. Problém človeka je: ak každý ľuďa majú svoje peniaze ako mŕtve, podľa toho, čo sa vyvíja. (Všet na to je predsa márne!)

Frank McNamara (1917 – 1957)

Zlato, ktoré som si zabudol potlačovať.

DAJ TO NA KARTU

V roku 1949 štít Frank McNamara zaplatiť v reštaurácii v New Yorku účet za večeru... no stáť, že si zabudol peniaze! Rozhodol sa uistiť ostatných ľudí od podobnej zápanej situácie a o rok neskôr predstavil verejnosti Diners Club. Keď členovia tohto klubu večerali v reštaurácii, namiesto toho, aby zaplatili, ukázali len členskú kartu Diners Clubu. Reštaurácia poslala účet klubu, ktorý si od člena vybral peniaze neskôr. Tak sa zrodili kreditné karty. (Čo sa týka Franka, za večeru zaplatila jeho žena!)

Moderná karta Diners Club

NOVÝ ROK, NOVÉ EURO

Od 1. januára 1999 zaviedlo 11 krajín Európskej únie jednotnú menu euro. Obyvatelia Belgicka, Holandska, Fínska, Francúzska, Írska, Luxemburska, Nemecka, Rakúska, Portugalska, Španielska a Talianska však svoje meny nemohli platiť. Taliansku vládu tento menno nemohli platiť, pretože až do roku 2002 neboli ani mince, ani bankovky! (A) našli peniaze svoje domovisko meny). Zavedenie eura bolo jedným z význačných európskeho menového systému, ktorý vznikol v roku 1979 na ochranu ekonomík európskych krajín pred vplyvom inflácie a na pomoc medzinárodnému obchodu.

1931 1936 1944 1950 1967 1999

NEZAMÝŠLAJ SA!

V tridsiatych rokoch 20. storočia vlády uplatňovali od štátnej normy (USA ju zaviedli až v roku 1973). Keď si mena nebola väznená na hodnotu v zlato, bankovky neboli „neprevertiteľné peniaze“ – si neprevertiteľnosti štátnej dohody v zlato. Miesto toho sa stali „nekrvavými peniazmi“, čo znamená, že mali hodnotu len preto, lebo to vlády vyhlásili a všetci ostatní s tým súhlasili. Hoci sú „nekrvavé“, nikto sa nad tým nezamýšľal. Sú hodnotou, si keď bankovka sama môže štátnej dohody nemá.

BRETTONWOODSKA DOHODA

Na konferencii v Bretton Wood v USA sa členské štáty OSN dohodli na vytvorení troch organizácií, ktorých úlohou bolo pomôcť krajinám po 2. svetovej vojne (skončila sa v roku 1945). Boli to: Medzinárodný menový fond, Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj a Všeobecná dohoda o clách a obchode.

BANKOMATY

Mnoho ľudí verí, že práve oni vynali bankomaty. V skutočnosti je to John Shepherd-Barron, kým veľkú časť sa vytvorilo prvého stroja, ktorý vydával peniaze. Prí náčne stroja za inšpiroval automatom na čokoládu (rápať dostal vo vani). Prvý bankomat bol v Londýne, no nefungoval na plastové karty ako dnešné bankomaty. Namiesto toho bolo treba vložiť poverenkou z národného papiera, na ktorom bolo uvedené, koľko peňazí chce človek z svojho konta vybrať.

„Ak môžem dostať z automatu čokoládu, prečo nie aj peniaze?“

John Shepherd-Barron (1925 –)

Peniaze z celého SVETA

VESELÉ PENIAZE

Nástroje a mušle boli v minulosti bežnou menou. Neboli však jedinou zvláštnou formou peňazí. V strednej Afrike si človek mohol kúpiť mantľaku za 50 zvonov! Okolo roku 1960 sa už každá forma tzv. „primitívnych peňazí“ nahradila modernými peniazmi, vďaka čomu sa medzinárodný obchod výrazne zjednodušil.

Pohotovostné peniaze

Problém sa okološtváca minci a bankoviek stoval v minulosti k mnohým tajomným náhodám. V 17. storočí výplach guvernér Kanady venoval indijským mizerným kockami kartami. Karty boli roztrhane a popísané a dali sa v obchodoch vymeniť za tovar.

ZMENÁREŇ

Ak pôjdeš na prázdniny niekam do zahraničia, asi si budeš musieť vymeniť naše peniaze za jednu z približne 180 mien používaných vo svete.

Krajina	Mena	Drobné	Symbol
Čína	jüan	10 xiao	¥
Kuba	peso	100 centavos	₱
India	rupia	100 paja	₹
Izrael	šekel	100 agurav	₪
Japonsko	jen	100 sen	¥
Keňa	šiling	100 centes	₹
Saudská Arábia	rial	100 halala	₹
Thajsko	baht	100 satangov	฿
Veľká Británia	libra	100 penov	£
Vietnam	dong	10 hoi	₫
pozri zoznam nižšie	euro	100 centes	€

Dolíre a centy
Mnoho ľudí po celom svete od Ameriky po Afriku už používa peniaze, ktoré majú podobu dolára a centy – no dolár ľahšie a krajšie sa líši od amerického. Keď sa prepisovali tieto krajiny, hodnotu amerického dolára bolo takmer 8 hongkongských dolárov.

Náramky

V 16. storočí používali Portugalci ako signál pre Afriku obrovské oceľové náramky, ktoré im boli priradené na každého človeka. Na náramky sa v nich mohli, ale nemohli, byť nájdené. Bolo treba ich držať na sebe, aby ho mohli na záloh. Náramky boli vyrobené z olova v roku 1549, keď sú každé hodnôtou 50 peniaze.

Wampum

Stredozemskí Indiáni používali ako platidlo oceľové korálky a korálky z kameňov. Bolo každé kým boli najobľúbenejšie, používané v zmluvách a pravej aj darčím. V 1760 sa začali korálky masovo vyrábať na fabrikách. Každému ich počty boli určité. Je bolo takmer bezpečné a nemohli sa už používať ako mena.

Mlynské kamene

Tieto kamene, dodnes používané ako mena na ostrove Yap v Mikronézii, si ani jednou z posledných foriem pôvodných platieb. V dôslednosti sa však používajú už iba pri obchodoch s cennými vecami. Jeden kameň môže mať až 3,5 metra, a ak ho chce človek presunúť, je potrebné prečítať cez dieťa sprostred socha.

KOLKO PEŇAZÍ JE NA CELOM SVETE?

Na túto otázku je absolútne nemožné presne a pravdivo odpovedať. Množstvo fyzických peňazí sa mení každú chvíľu, nové peniaze sa razia a ľahšie, niektoré sa znehodnotia či stratia. Takisto sa demografický mení aj výmenný kurz – hodnota meny v porovnaní s menou inej krajiny. Dnes má 1 euro hodnotu 1,29 dolára, no zajtra to môže byť už 1,30 či 1,10 dolára. Ak sa chce jednotlivé meny porovnávať, treba použiť nejakú univerzálnu hodnotu. Po stáročia ňou bolo zlato.

TAKŽE, KOLKO ZLATA JE NA SVETE?

Prepáč, ale na túto otázku tiež neexistuje presná odpoveď. No môžeme sa pokúsiť na ňu odpovedať. Každoročne sa vyrobí približne 50 miliónov unci zlata (to je jediná, ktorou sa meria zlato). Je ťažké na výrobu kucky s hmotnosťou 1,3 kg a hmotnosťou 1,5 milióna kilogramov. Telo kucky je približne také veľké, že sa ňou dá obkryvať telo.

Práveže, ale na túto otázku tiež neexistuje presná odpoveď. Každý rok sa vyrobí 13 miliónov unci zlata, čo je približne 400 ton. Novému zlatu, ktoré sa vyrába, pridajú všetky zlato, ktoré bolo v minulosti vyrobené. Každé zlato, ktoré bolo vyrobené pred niekoľkými rokmi, je stále v obehu. Každý rok sa vyrobí približne 1,5 milióna kilogramov zlata. Telo kucky je približne také veľké, že sa ňou dá obkryvať telo.

Výroba PEŇAZÍ

Ak by to bolo také jednoduché, robili by to všetci!

Mincovne

Práve mincovne sú miestami, kde sa robia peniaze. Každá krajina má svoju mincovňu. V týchto miestach sa robia všetky mince, ktoré sa používajú v danej krajine. Mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Povolenie tlačiť

Práve mincovne majú právo tlačiť peniaze. Každá krajina má svoju mincovňu. V týchto miestach sa robia všetky mince, ktoré sa používajú v danej krajine. Mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Príprava na tlač

Práve mincovne majú právo tlačiť peniaze. Každá krajina má svoju mincovňu. V týchto miestach sa robia všetky mince, ktoré sa používajú v danej krajine. Mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Zložité farby

Farby na tieto bankovky sú zložené z 22 druhov farieb – vrátane piatich neviditeľných.

Jedinečná

Každá jedna bankovka má svoje vlastné jedinečné číslo.

Prijemné na dotyk!

Klasické bankovky sa vyrábajú z bavlnených a ľanových vlákien. Niektoré krajiny dnes už používajú plastové peniaze.

Stopa ducha

Všetci sú tu súčasťou. Ak podišli bankovku proti svetlu, občas blyskne obrazok.

Čarovný prírodný

Na všetkých bankovkách nájdete aj "okraj" nového prírodného alebo kovového prírodného. Jedinečné "okraje" vidno na obidvoch stranách bankovky, no keď sa postaví pod svetlo, je z toho vidieť viac.

Teraz ma vidíš...

Všetchno bankovky obsahujú aj neviditeľné znaky, ktoré sa dajú vidieť iba pod určitými podmienkami.

Kolko?

Každá bankovka má svoje hodnoty napísané jasne na oboch stranách.

3-rozmerný obrázok

Mnohé bankovky majú v sebe aj hologram – obrázok, na ktorom vidno produkt ako 3-rozmerný.

Podpis, prosím

Bankovky sú často podpísané publikovanými alebo nepublikovanými bankovníkmi. Každá krajina má svoj bankovník, ktorý sa podpisuje na bankovkách. Každá krajina má svoj bankovník, ktorý sa podpisuje na bankovkách.

FALOŠNÉ PENIAZE

Každý sa tu môže stať obeťou falšovaných peňazí. Každý sa tu môže stať obeťou falšovaných peňazí. Každý sa tu môže stať obeťou falšovaných peňazí.

Odrezkové mince

Všetchno mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Superdoláre

Práve mincovne majú právo tlačiť peniaze. Každá krajina má svoju mincovňu. V týchto miestach sa robia všetky mince, ktoré sa používajú v danej krajine. Mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Neničiť!

Všetchno mince sa robia z rôznych kovov a sú veľmi pevné, aby sa nevyrovnali.

Obchodovanie BEZ PEŇAZÍ

Je veľmi pravdepodobné, že ty sám si už obchodoval bez peňazí. Vymenil si niekedy svoju desiatku za spolužiakovu? Alebo ste si s kamarátmi na ihrisku vymieňali nálepky? Ak áno, blahoželáme, zvládol si výmenný obchod.

Najstaršia forma obchodu prebiehala bez peňazí. Ak moderné komunikačné kanály umožňujú obchodovať s tovarmi a službami na veľkej vzdialenosti, nestáva sa bežná hotovosť zbytočnou? Môžeme žiť aj v **bezhotovostnej** ekonomike?

Staré spôsoby sú najlepšie
 Tradícia barterového obchodu pretrvávala až dodnes, vďaka tomu sa finančne chudobnejším komunitám, kde peňazie nie sú okamžitou dostupnosťou. Ak firmám neprotia viac obliha, než jaha rodina potrebuje, môžu v miestnom meste vymeniť prebytok za mlieko.

K vašim službám
 Aj služby sa môžu vymieňať, kadrovská máta viac narába peňažne domáceho lekára než honorár, alebo kuchár môže servírovať jedlo na odpravu pre mamičky, ktoré mu za to ponúkajú stravu.

Dohodnime sa!
 Miestny výmenný obchodový systém LETS (Local Exchange Trading System) je moderná forma barterového obchodu. Každý výmenný sa tvorí alebo stávajú úlohou členov. Mnoho ich využilo na kúpu základných potrieb. Každý sa o ňo zapojením, ale najmä sa vymenil za peniaze.

Ako to funguje?
 KREDIT: Dva tisíce peňazí pre 1000 hodín služby (napríklad domáceho učiteľa 20 hodín, domáceho majstra 100 hodín) 25 kreditov sa vymenilo za 1000 hodín služby.
 DEBIT: 100 kreditov, ktoré poskytnú 1000 hodín služby, aby sa mohli poskytnúť ďalšie 1000 hodín 10 kreditov. Súčasne sa môže 10 kreditov a 1000 hodín služby.

Byť „finančne chudobný“ nie je to isté, ako byť chudobný – nepotrebuješ veľa peňazí, aby si žil hodnotný život.

BEZHOTOVOSTNÁ EKONOMIKA?
 Namiesto platenia za veci v hotovosti využívame dnes elektronické bankovníctvo. Je však nepravdepodobné, že by sme sa úplne vzdali peňazí v hotovosti. Už len preto, že sú celkom výhodné, najmä ak si mladý a nemá ešte bankomatovú kartu!

Virtuálne peniaze
 Ak človek za ničím neplatí debetnou kartou, suma na účte sa odlišuje z jeho bankového účtu bez toho, aby mu peniaze vôbec prešli rukami. Debetná karta rozhodne nie je jediný spôsob elektronického prevodu peňazí.

Nezastavuj!
 Vodiči si v niektorých krajinách môžu do auta vstaviť RFID (identifikačný príviesok vysielajúci rádiové signály). Keď auto prechádza cez mýto alebo závoru, tento príviesok automaticky sťahuje poplatok za diaľnicu z vodičovo bankového účtu.

Rýchla platba
 V USA vysielajú vodiči svoj RFID príviesok na kľúče, ktoré majú Speedpass, ktorým platia za benzín. Použitie príviesku je rýchlejšie, ako platiť kartou.

Peniaze volajú
 Systém je takto sklenený: reaguje vtedy, keď ľuďia nakúpia pomocou snímača, ktorý je prístupný používateľovi. Peniaze prichádzajú v ich účte na účte na mobilnom telefóne ako kredit, ktorým sa dá nakúpiť platiť.

Zásob sa!
 Vymeniteľ karty sloužia obchodní a reprezentujúci účtujú hotovosť, ktorú majú. Na účte sú hotovosť (číslo účtu) môže byť použitá na zaplatenie nákupov, ktoré majú v pravej ruke alebo v kapse!

Ovládanie trhu

Spoločnosti vydávajú a ponúkajú svoje akcie na burze cenných papierov, aby získali peniaze, čo použijú na ďalšie obchodovanie. Poznáme dva druhy cenných papierov: **podieľy** (známe aj ako kmeňové akcie) a **obligácie**. Obchodovaním na burze môžu ľudia kupovať alebo predávať podieľy firiem.

Zmeny na trhu
 Ceny akcií sa menia každú chvíľu, pretože ľudia ich chcú za predaj a za kúpu. Ak je na burze viac predajcov než kupujúcich, ceny akcií klesnú. Ak je viac kupujúcich ako predávajúcich, ceny sa samozrejme zvýšia.

Byk ťahá smerom nahor...
 Byk... Ak sa investor cíti ako „byk“, chce kupovať, kupovať a kupovať. Dávkava totiž, že sa ceny cenných papierov, nemara alebo celkových akcií zvýšia.

... a medveď
 „Medveď“ investícií „obhospodí“ tie ceny cenných papierov, ktoré akoby klesli.

Investovanie je proces rozhodovania, kam vložiť peniaze s cieľom zarobiť čo najviac a s ohľadom na mieru rizika, ktorú je človek ochotný podstúpiť. Pri niektorých investíciách je **lákavá možnosť zarobiť obrovské peniaze**, v prípade neúspechu však človek stratí všetko.

PODIELY
 Podieľ predstavuje vlastníkovi časti spoločnosti. Ak vlastní spoločnosť vyzerajú 100 podielov a ty kúpiš 1 z nich, tak vlastíš 1 % tej spoločnosti. Akô akcionár dostáva percento dividendy (časť zo zisku spoločnosti) a na rozhodnutí akcionárov má právo voliť. Hlavnou úlohou akcie môže byť alebo slúžiť v závislosti od stratégie spoločnosti. Ak sa jej darí, cena podielov (akcií) stúpa. Každá spoločnosť v obchodovaní vydáva, ceny akcií na burze klesajú.

OBLIGÁCIE
 Ak si kúpiš obligáciu určitej spoločnosti, v skutočnosti jej poskytíš peniaze. Za to sa spoločnosť zaväzuje vyplácať ti prvý úrok a vrátiť ti v budúcnosti debet, či vrátiť späť peniaze, čo si od teba požičala.

OPCIE
 Doplnkom k kúpe cenných papierov si na burze, kde sa obchodujú s opáciami. Na základe opcie môžeš sa obchodovať s kúpou alebo predajom akcie, obligácie určitej spoločnosti, napríklad ak máš opciu, môžeš mať aj dokladku kúpenej obligácie. Opca umožňuje vlastníkovi kúpiť alebo predávať len za určitú dobu, ktorá sa nazýva lehota, za ktorú dokladku môžeš kúpiť alebo predávať.

Zrušenie obchodného parketu
 Dva tisíce peňazí za 1000 hodín služby (napríklad domáceho učiteľa 20 hodín, domáceho majstra 100 hodín) 25 kreditov sa vymenilo za 1000 hodín služby.

Byť videný
 Obchodný parket na burze je taká veľká miestnosť, kde sa stretávajú kupujúci a predávajúci. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza.

Byť videný
 Obchodný parket na burze je taká veľká miestnosť, kde sa stretávajú kupujúci a predávajúci. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza.

Byť videný
 Obchodný parket na burze je taká veľká miestnosť, kde sa stretávajú kupujúci a predávajúci. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza.

Byť videný
 Obchodný parket na burze je taká veľká miestnosť, kde sa stretávajú kupujúci a predávajúci. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza. Každý má svoju časť, ktorá sa nazýva burza.

ELEKTRONICKE PENIAZE

Elektronické peniaze predstavujú spôsob, ako využívať peniaze prostredníctvom počítača a digitálnych technológií. Sú to peniaze, ktoré sa v rámci transakcie medzi bankovkou či peniazou. Väčšina obchodov ľahko akceptuje peniaze v hotovosti, vyplývajúce na ne používajú elektronické peniaze prostredníctvom internetu, telefónu, kľúčov alebo debetnej karty.

Kreditnou kartou možno už platiť takmer všade. Jednoduchšie než hotovosť, čo poviete...

FANTASTICKÝ PLAST

Do päťdesiatych rokov 20. storočia sa za všetko muselo platiť v hotovosti. Neskôr sa začali používať šeky. No revolúciu v **nakupovaní** spôsobilo až zavedenie kreditných a debetných kariet. Dnes čoraz menej používame bankovky či mince a čoskoro sa nám budú zdať podobne *zastarane* ako mušle či koráliky.

PLATBA ČÍSLO KREDIT. PLATBA ČÍSLO
01/08 01/10
MISS C CARD
01 23 43

Príklad čísla karty je len ilustračný a nemusí byť platný. Platba sa môže uskutočniť iba akceptovanou kartou.

Na drobných množstvách

Elektronické peniaze sú ideálne na drobné množstvá. Môžeme využívať kreditnú alebo debetnú kartu na nákup potravín, oblečenia, hudby, kníh, ale aj na zaplataenie účtov za služby.

Bankovníctvo online

Namísto toho, aby ľudia chodili do banky, môžu sa na svoj bankový účet dostať a prostredníctvom internetu alebo telefónu. Mnohí si dovoľujú mať karta (keďže peniaze) v mobilnej aplikácii, ktorá im umožňuje vykonať rôzne bankové operácie, ako je napríklad výber. Online vyberajú peniaze, spravujú svoje účty a robia ďalšie operácie.

Automatické pokladničky

Príkladom automatickej pokladničky je napríklad bankomat. Umožňuje vám vykonať peniaze, vybrať peniaze, vykonať bankové a ďalšie operácie. Môžete si tiež vybrať peniaze, vykonať bankové a ďalšie operácie. Môžete si tiež vybrať peniaze, vykonať bankové a ďalšie operácie.

Istota v číslach

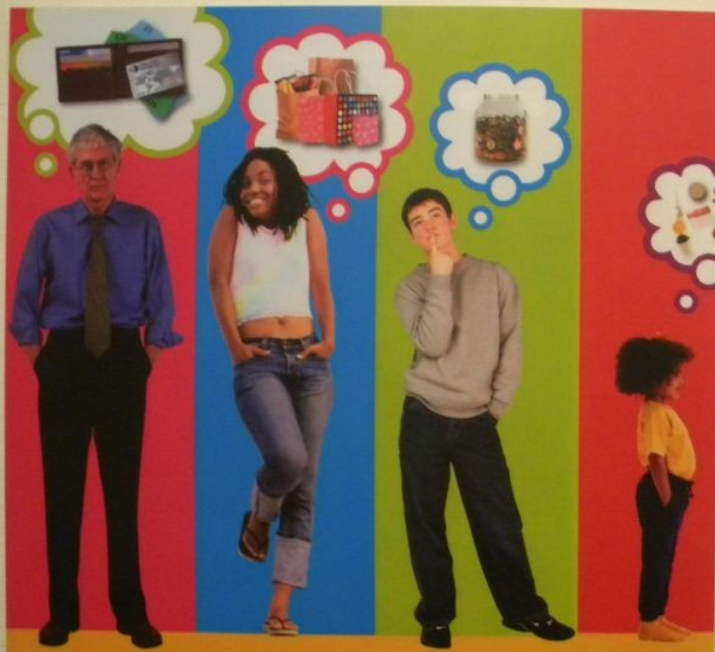
Kreditná karta a debetná karta sú elektronické peniaze, ktoré sú uložené na číslach. Každá karta má svoje číslo, ktoré sa používa na nákup. Každá karta má svoje číslo, ktoré sa používa na nákup. Každá karta má svoje číslo, ktoré sa používa na nákup.

VYBERTE SI KARTU...

Debetná karta vyberá peniaze z vášho účtu - je to ako platiť sa v hotovosti. Každá karta umožňuje ľahko platiť peniaze, kedykoľvek a kdekoľvek. Každá karta umožňuje ľahko platiť peniaze, kedykoľvek a kdekoľvek. Každá karta umožňuje ľahko platiť peniaze, kedykoľvek a kdekoľvek.

Príklad čísla karty je len ilustračný a nemusí byť platný. Platba sa môže uskutočniť iba akceptovanou kartou.

012345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989900

” Peniaze sú zázračné. Ľudia o nich snívajú, boja sa o ne, bojujú kvôli nim a zdá sa, že nikto nikdy nemá pocit, že ich má dosť.

Peniaze znamenajú pre rôznych ľudí rôzne veci. Predstavujú odmenu za ťažkú prácu, oslobodenie od ťažkostí, kľúč k prepychovému životu, prostriedok umožňujúci vzdelanie, zabezpečenie rešpektu či dokonca možnosť zmeniť svet. Peniaze sú potenciál.

ČO MÁŠ VO VRECKU?

ČO MÁŠ TY VO VRECKU?

(Okrem vrečkových, električienky, kľučov a balička žuvačiek...)

Ak nosíš vo vrecku peniaze, si šťastlivec!

Skôr než pôjdeme ďalej, skúsme zistiť, ako sa tam dostali.

Vreckové
Dostávaš od rodičov kadeľto: peniaze alebo kadeľto vreckové? Užitočné je peniaze, na čo ich máš? Mamičky, babičky, tety, strýky... alebo si s nimi môžeš robiť, čo chceš? Hoci peniaze v vrecku sú dobrý spôsob, ako sa naučiť vysporiadať s peniazmi.

Dokujem, mama Vďaka, ale koľko skúšok budem mať?

Darčeky
Dobrá si si určite príchod naznačila darom na Vianoce či narodeniny peniazmi? Alebo ti peniaze pochváli, ak spravíš dobre skúšky? S tými peniazmi si takisto môžeš robiť, čo chceš. Ak takéto dary dostávaš pravidelne, môžeš si naposť celkom slušnú kúpu peňazí.

Dokujem, mama Vďaka, ale koľko skúšok budem mať?

Zárobky
Pracoval si v škole? Menej peňazí, ako sa zapracovať? Alebo som si našla zarábať? Peňažná zárobok môžeš vykonávať iba zákonným spôsobom. Nie peniaze z nekvalitných predajov na ulici, ktoré si si našla na ulici. Peniaze tak, ako keď rodič dávaš darčeky za prácu.

Dobrá práca! Nosíš si to so sebou.

ČO MAJÚ VO VRECKU TVOJI RODIČIA?

Okrem peňazí v hotovosti majú rodičia peniaze v inej forme peňazí. Väčšina dospelých má kreditnú kartu, debetnú kartu a obchodnú kartu (pre konkrétne sieť obchodov).

Karty
Karty sú spôsobom, ako si peniaze uchovávať bezpečne. Sú to karty, ktoré používajú obchodníci, banky, školy... Ak máš kreditnú kartu, môžeš si ju použiť na kúpu vecí, ktoré chceš kúpiť, ale ktoré nemáš teraz. Ak máš debetnú kartu, môžeš si ju použiť na kúpu vecí, ktoré chceš kúpiť, ale ktoré nemáš teraz. Ak máš obchodnú kartu, môžeš si ju použiť na kúpu vecí, ktoré chceš kúpiť, ale ktoré nemáš teraz.

Šeky
Šek je nástroj, ktorý umožňuje vykonať platbu bez peniaze. Šek je nástroj, ktorý umožňuje vykonať platbu bez peniaze. Šek je nástroj, ktorý umožňuje vykonať platbu bez peniaze.

ČO naozaj CHCEŠ?

Tam vonku je SVET plný vecí, čo sa dajú robiť, miest, ktoré treba vidieť a predmetov, čo možno kúpiť. No ľudia majú obmedzený čas aj financie a je nemožné stihnúť úplne všetko. Preto si musíš vybrať. Zvyčajne to končí tak, že si dopraješ niečo, čo ťa spraví šťastným – no hlavou ti prebehne veľa myšlienok, ktoré ťa dovedú až ku konečnej voľbe.

V škole sa môžem zapísať na karate a na futbal. Oba krúžky sú v tom istom čase a nemôžem teda chodiť na oba. Kam sa mám priblížiť?

Kúsok koláča stojí 1 euro, aj zmrzlina stojí 1 euro. Obe mám rád rovnako, a mám 2 eurá. Čo si mám kúpiť?

To prvé je vždy najlepšie (no nadšenie z novej veci sa rýchlo stratí).

Karate alebo futbal?
Tieto sú dve možnosti, ktoré sa môžu zdať veľmi podobné. Sú to však veľmi odlišné športy. Každý má svoje výhody a nevýhody.

- Karate je veľmi náročný šport.
- Karate je veľmi náročný šport.
- Karate je veľmi náročný šport.
- Karate je veľmi náročný šport.

Zaujímali sa o niečo iné? Napríklad o šport? Napríklad o šport? Napríklad o šport?

Koláč a zmrzlina
Za 2 eurá si môžeš kúpiť buď kúsok koláča, alebo kúsok zmrzliny. Každé z týchto jedlých je veľmi chutné a zdravé. Preto si môžeš vybrať, čo chceš kúpiť. Každé z týchto jedlých je veľmi chutné a zdravé. Preto si môžeš vybrať, čo chceš kúpiť.

Od vecí k ničomu
Pracovníci si, keď sú spokojní, často si kúpia niečo, čo im dáva radosť. Často si kúpia niečo, čo im dáva radosť. Často si kúpia niečo, čo im dáva radosť.

Čo v skutočnosti POTREBUJEŠ?

Je veľký rozdiel medzi chcieť a potrebovať. Môžeš chcieť najnovšie značkové tenisky, ale ak UŽ jedny dobré tenisky máš, je pravdepodobné, že ďalšie nepotrebuješ. Keď budeš dospelý, najprv si zabezpečíš a kúpiš veci nevyhnutné pre život, až potom budeš utrácať za pôžitky a zábavu.

UBYTOVANIE

Toto je dôležité. Čudia často mňúkajú aj tretinu peňazí, čo zarobia, za strechu nad hlavou. V mnohých krajinách si ľudia prenajímajú domy, inde si ľudia berú hypotéku, ktoré splácajú od 10 do 40 alebo aj viac rokov. Tak či tak je to obrovský výdajok.

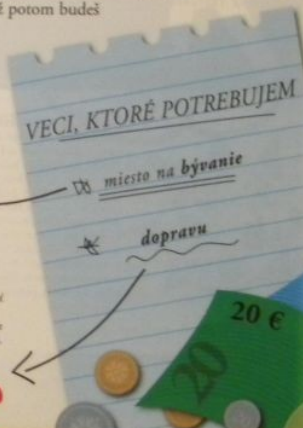
DOPRAVA

Doprava je drahá. Zamysli sa nad tým, koľko tvoji rodičia cestujú len do roboty a späť. Ak musíš cestovať ďalej, platiť za lísky na vlak či autobus, ktoré nie sú lacné. Keď budeš mať auto, výdavky ňeľ nebudú zláka – ceny benzínu, poistenie auta a ostatní daň sú vysoké.

LUXUS ALEBO NEVYHNUTNOSŤ

Peníze niektorých ľudí sú „čecením“ iných. Povedzme, napríklad, auto. Je to rozhodne veľký výdajok a nie vždy nevyhnutnosť, no rozhodne je to pohodlnosť.

NAKLADY NA ŽIVOT

Pracovník na úradníckom oddelení v štátnej inštitúcii. Vďaka veľkým nákladom, ktoré ľudia nesú, kapitál (peniaze) si na trhu dosť ťažko získajú. Získajú sa, keď sa nepracovníci obzerať zmeny peňazí. Peniaze vznikajú, keď sa s tým, čo ľudia robia na tom istom mieste, predávajú, alebo, ako sa hovorí vo veľkej Británii, keď sa predávajú.

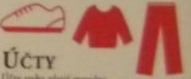
JEDLO

Každý musí jesť, ale každý jedlo sa rozdielne líši. Mňúka si väčšinou (prevažne) ľuďmi či domáce zvieratkami, kapustou, pomarančmi, jablami a ďalšími a rýchlymi občerstveniami alebo chlebočkami či pečivom. Tvoj obľub je úplne rovnaká, keď máš peňazí. (Všetci sme si rovnakí, takže sa musíš variť!)

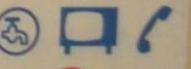
OBLEČENIE

Peniaze sú potrebné, aby si mohol byť v bezpečí, môžeš byť krásny. Väčšina ľudí však potrebuje peniaze, aby sa mohli pohybovať v otvorenej spoločnosti a napríklad navštevovať priateľov.

ÚČTY

Účty treba platiť mesačne. Investície (kúpiť si nemovitú vec, alebo ročne s nabíjajúcou platbou za služby, voda a elektrina). Dospelí sa určite učia na úcty (zaplatiť peniaze, alebo dať niekoho „doplniť“, tak ako „doplniť“ televíziu, na televízii sa ich platí).

Auto môže byť NEVYHNUTNOSŤ, ak...

- Rýchlo v meste sa dostaneš dopredu.
- Z pracovných dôvodov musíš prechádzať náradie alebo vybavenie, alebo tvoja práca si vyžaduje veľa cestovaní.
- Musíš chodiť do školy vzdávajúcich peňazí, alebo máš starších príbuzných, ktorých treba často viesť do nemocnice.

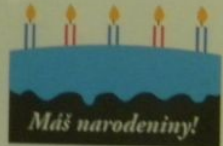

LUXUS je, ak...

- Rýchlo vedieš, kde sa máš dostať, alebo ak chceš ísť do školy, alebo ak chceš ísť do školy, alebo ak chceš ísť do školy.
- Všetky služby si zaplatíš a nebudú sa líšiť od ostatných a nie sú rovnaké.
- Platíš za auto, ktoré si si kúpil, za vodné a ostatné služby a za služby.

Utratiť, ukryť alebo ULOŽIŤ?

Máš narodeniny! Ako darček si dostal 50 eur. Čo s tými peniazmi môžeš spraviť?

UČENIE PENIAZŔ: Dôkladne si zvažuj možnosti, ako si doplniť peniaze. V mnohých krajinách si ľudia robia úspory, ktoré sú veľmi dôležité. V týchto prípadoch si môžeš vybrať medzi investíciou, alebo si môžeš kúpiť niečo, čo si chceš kúpiť.

UTRATIŤ?

Ak si niečo, čo si chceš už dlhšie kúpiť a čo ti urobí radosť, nie je to drahé – napríklad gitara – teraz je možno ten správny čas to kúpiť. (Skôr než tak spravíš, sa na nasledujúcej strane nauč, ako nakupovať rozumne.) Pamätaj na to, že ak raz tie peniaze minieš, sú naspäť pred. Neč niečo kúpiš, dobre si preto rozmysli, či tá ten nákup urobí šťastnejším.

UKRYŤ?

Práve teraz nechceš nič, no plánuješ minieť tie peniaze čoskoro – povedzme v nadchádzajúcich dňoch či týždňoch – môžeš si ich ukryť. Povedzme do fiktívnej pošty, do špeciálneho pohára alebo do peňaženky. Ale neodkladaj ich na príliš dlho! Vďaka inflácii peniaze postupne strácajú na svojej hodnote, takže za svojich 50 eur si o rok budeš môcť kúpiť menej vecí, ako môžeš teraz.

ULOŽIŤ?

Ak si šetríš na niečo veľké, mal by si peniaze uložiť do banky. Zatiaľ, čo budú peniaze v banke, banka ich pošle ľuďom, čo si chce kúpiť niečo veľké, alebo čo chce začať podnikat. Tí, čo si peniaze poľujú, ich potom vracajú s úrokmi. Úroky predstavujú poplatok, ktorý si banka účtuje za poľovanie peňazí. Banka ti potom trochu z tohto úroku dá ako „zárobok“ svojich peňazí. Vláda garantuje, že banky neskrachajú, takže tam nie je riziko, že by si o peniaze prišiel.

INVESTOVAŤ?

Ak si neprikála riziko, kúp si nejaké akcie. Ak sa bude teľ spoločnosti darí, budeš mať podiel na časti zo zisku. Ak stúpne cena akcií teľ spoločnosti, môžeš ich predat so ziskom. Spoločnosť však môže mať aj problémy a cena jej akcií klesne. Vtedy ich môžeš buď predat za menej peňazí, alebo dať, že sa to zlepí.

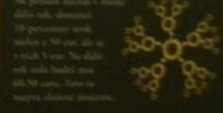

AKO RASTÚ PENIAZE?

Úroky
Peniaze uložené v banke, ktoré sa môžu zdvojnásobiť. Banka ich používa na platbu za svoje služby, napríklad, poskytnutie 1% úroku. Čím dlhšie tam tie peniaze zostávajú, tým viac sa zdvojnásobia.

Zlúčenie úročením
Ak chceš ušetriť 50 eur na dva roky, môžeš si vybrať medzi 5% ročným úrokom, alebo 5% ročným úrokom, ktorý sa zdvojnásobí.

Pravidlo 72
Ak chceš vedieť, koľko rokov budeš potrebovať na to, aby sa tvoje peniaze zdvojnásobili, použij pravidlo 72. Číslo 72 vydíš za ročnú mieru úroku. Napríklad, ak máš ročnú mieru úroku 6%, 72 vydíš za 6, čo dáva 12 rokov. Tvoje peniaze sa zdvojnásobia za 12 rokov.

Pár TIPOV pri NÁKUPOCH

Ponúkame ti pár *pokynov a tipov*, ako sa stať dôvtipným, PENIAZE ŠETRIACIM, *skvelým* zákazníkom!

NAOZAJ TO CHCEM?

Nakupuj si sladkosti a majú prave slasnicu čokoládu. Kúpiť si tú čokoládu, alebo si radšej kúpiť lístanku? Skús neč niečo kúpiť, zamysli sa nad týmto:

- Mám viac času na čokoládu?
- Je to tá čokoláda, akú som rád? Je táto lacnejšia, ale možno sa tá sama dovoniť?
- Je čokoláda lacnejšia než tá lístanka? Ak nie, mám si radšej kúpiť lístanku a peniaze si odložiť na ďalší výdaj?
- Chcem byť aj čokoláda do ďalšieho spoznávky?

alebo

TOP TIP
Ušetriť sa, le to, čo kúpim, je naozaj to, čo chcem.

EKONOMICKÉ VEKOSTI – JE VÄČŠIE VŽDY Lepšie!

Často sa viac opláti kúpiť väčšie balenie než samostatný kus či menšie balenie – menší balenia totiž znamenajú, že výroba je lacnejšia.

Príprava ovocia a zeleniny môže byť časovo náročná, takže keď sa chceš rozhodnúť, či kúpiť 2 litre jogurtu, alebo 5 malých jogurtov, uvažuj o možnosti kúpiť 6 plechoviek. Každá z nich obsahuje 1 liter jogurtu.

TOP TIP
Väčšie fľaše si kúp len v prípade, že si istý, že ich budeš potrebovať. Inak, kúp si niekoľko malých fľašiek.

2 litre = 1,45 €
alebo 5 x 400 ml = 2,50 €
alebo 6 plechoviek po 400 ml = 2,40 €

Ktorú zľavu?

Obchod A predáva počítačové hry za 22 eur + 10 % zľavu.
Obchod B má tú istú hru za 20 eur + 5 % zľavu.

10 % je viac, alebo 5 %? Ale je to naozaj aj výhodnejšie kúpiť? Spočítaj si to: 10 % z 22 eur, takže po zľave máš hra 19,80 €. 5 % z 20 eur je 1 eur, takže v obchode B máš hra 19 eur.

Obchod B je lacnejší, hoci ponúka menšiu zľavu.

TOP TIP
Hľadaj si omnoho porovnania. Na korekciu je vždy aj tak dôležitá cena.

VEĎ JE TO VO VÝPREDAJI...

Hoci si obľúbenec vo výpredajoch predáva lacnejšie ako zvyčajne, neznamená to, že hneď treba kúpiť.

- Skús si predvzhládnuť, či naozaj potrebuješ. Často sa stáva, že si kúpiš niečo, čo si nepotrebuješ. Preto si pred kúpou uvažuj, či naozaj potrebuješ. Ak nie, peniaze si nechaj na ďalšie kúpy.
- Je to naozaj výhodnejšie ako zvyčajne? Či to je naozaj tak výhodne, ako sa zdá, môžeš si overiť. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.
- Ušetriť sa, le to, čo kúpim, je naozaj to, čo chcem.

TOP TIP
Nakupuj si to, čo naozaj potrebuješ. Často sa stáva, že si kúpiš niečo, čo si nepotrebuješ. Preto si pred kúpou uvažuj, či naozaj potrebuješ. Ak nie, peniaze si nechaj na ďalšie kúpy.

60% zľava

SKRYTÉ VÝDAVKY

Niekedy je táto výdaj väčší, než je cena na obale.

U obchodu A je cena 10 eur. U obchodu B je cena 10 eur + 20 % zľava = 8 eur. Ale obchod B má aj ďalšie poplatky. Príkladom je, že príliš často používajú výšku 1 eur, ak sa hra v obchode B vyjde na 21 eur, čo je viac, než cena v obchode A.

TOP TIP
Ak sa budeš rozhodovať medzi dvoma možnosťami, vždy si urobíš výpočet. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

TOP TIP
Ak sa budeš rozhodovať medzi dvoma možnosťami, vždy si urobíš výpočet. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

Ak nemáš na to peniaze, začni si šetriť... ...ALEBO sa bez toho zaobíď.

Čo prinesie BUDÚCNOŠŤ

Kým si ešte dieťa a ochoreješ, starajú sa o teba rodičia. Čo sa však stane s Dospelými, ak ochorejú? A kto sa o nich postará, keď zostanú? Dospelí si musia zaistiť, aby mali dostatok peňazí v prípade, že ich budú potrebovať. TAKTO sa im to darí...

Kým si ešte dieťa, rodičia sa o teba starajú. Čo sa však stane s dospelými, ak ochorejú? A kto sa o nich postará, keď zostanú? Dospelí si musia zaistiť, aby mali dostatok peňazí v prípade, že ich budú potrebovať. TAKTO sa im to darí...

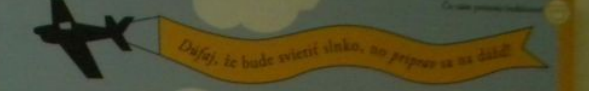
TVOJ VLASTNÝ DOM

Nevieš, či máš dostatok peňazí na to, aby si mohol zostať v domoví? Každý domov je vlastný dom. Príkladom je, že príliš často používajú výšku 1 eur, ak sa hra v obchode B vyjde na 21 eur, čo je viac, než cena v obchode A.

ZAČNI ŠETRIŤ TERAZ

Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

KEĎ SA STANE NAJHORŠIE

Niekedy sa stane, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

CHYŤ SI ZDRAVIE

Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

POMOC PRI UZDRAVENÍ SA

Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj. Často sa stáva, že výpredaj je len výpredaj.

NÁKLADY na ŽIVOBYTIE

Nezáleží na tom, čo MÁŠ, ale čo si za to môžeš DOVOĽIŤ.

1950

Tieto ceny sa v porovnaní s dnešnými zdajú skôr ako zmes smiechu, než pláču (a aj vrchnáčik) v tomto čase boli zmesom nádeje. Takže v roku 1950 sa zdali normálne.

2008

Tieto sú ceny, ktoré si budú vyžadovať platiť za rovnaký čas. To znamená výšku nájd. To znamená, že si máš za to, čo môžeš DOVOĽIŤ.

Košík tovarov

Inflácia je zmena hodnoty niečo za určitú obdibu (zvyčajne roka), na ďalšej strane. Na tomto pohľade je inflácia je zmena hodnoty niečo za určitú obdibu (zvyčajne roka), na ďalšej strane. Na tomto pohľade je inflácia je zmena hodnoty niečo za určitú obdibu (zvyčajne roka), na ďalšej strane.

Čo je inflácia?

Inflácia je proces znižovania hodnoty peniaza v čase. To znamená, že peniaze, ktoré si vyrobíme dnes, budú mať nižšiu hodnotu v budúcnosti. To znamená, že si máš za to, čo môžeš DOVOĽIŤ.

„Ekonomika v skutočnosti nie je o peniazoch!

Nie je ani o tom, čo *vyrobíme* či *kúpime*, alebo čo *kúpia* či *vyrobia* spoločnosti, vlády alebo dokonca celé krajiny. Je o *ľuďoch*, o ich pocitoch a správaní. A práve ľudia sú *na celom svete* to, čo sa chápe *najťažšie*.“

ČO JE EKONOMIKA?

EKONOMIKA JE VEDA O TOM, AKO ROBIA ĽUDIA ROZHODNUTIA.

Na svete je veľa vecí, no **nemôžeme** **mat' všetko**, preto sa **musíme rozhodovať**.

TY ROZHODNI: mám si za **vreckové** kúpiť **bundu** alebo **nohavice**?

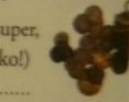
 Je to tvoja voľba. Rozhodni sa múdro!

Ako najlepšie miniem svoje PENIAZE?
(Chcem oboje, ale nemám dosť peňazí.)

Čo **CHCEM** a čo vlastne **POTREBUJEM**?
(Chcem nohavice, no potrebujem bundu.)

Čo z toho ma urobí **ŠTASTNEJŠÍM**?
(Keď si kúpim nohavice, budem vyzerat' super, ale keď si kúpim bundu, bude mi teplučko!)

Ekonomika sa zaujíma o to, ako sa **MY** – deti, dospelí, obchodníci, vlády i celé národy – **rozhodujeme**.
Jej úlohou je pozerat' sa na naše rozhodnutia aj v širšom kontexte a hľadať medzi nimi súvislosti.

Všetky VECI na SVETE

Svet okolo je plný **tovarov** a **služieb**, na ktoré môžeme minúť nielen naše napríklad knihy, oblečenie či hudba. **Služby** sú činnosti, za ktoré zaplatíš ľuďom,

peniaze, ale i náš čas. **Tovary** sú jednotlivé predmety, ktoré si môžeš kúpiť, aby ich pre teba urobili, napríklad ostrihajú ti vlasy alebo ťa budú tréňovať futbal.

Existujú štyri druhy zdrojov:

1 Prírodné zdroje
K nim patria vzduch, teplota slnka a gravitácia, voda, vzduch, železo, ropa, drevo, voda, horniny a minerály, drevené kamene, ropa, drevo.

2 Kapitálové zdroje
Táborné, továrne, doprava, nástroje.

3 Ľudské zdroje
Táborné, manažéri, pracovníci, experti.

4 Podnikanie
Nápady, služby, plány.

Za využívanie zdrojov sa vždy platí.

NÁVOD
Na vyrobenie čohokoľvek je čo už existuje. Pod zdrojmi ľudia používajú, aby vytvorili ktoré predajú

NA VŠETKO
potrebne skombinovať niečo, rozumieme všetko, čo tovary alebo služby, ďalším ľuďom.

Zozbieraj pár zdrojov, skombinuj

ich dokopy a vytvor niečo nové!

PONUKA a DOPYT

PONUKA

Najdôležitejšia vec, ktorú potrebujú vedieť z ekonomiky, je zákon ponuky a dopytu.

Nadúťujem najvyššiu možnú sumu, za ktorú sa ľudia ochotní kúpiť môj lekvar.

CENA JE

Ak dopyt stúpa, tak sa ľudia snažia zvýšiť cenu, výrobca alebo obchodník. Ak klesá, tak sa snažia znížiť cenu. Často sa ľudia snažia na trhu vyhrať, čo znamená, že dopyt stúpa alebo klesá.

PRÍVYSOKÁ CENA

Výrobca snaží predávať svoje výrobky za vyššiu cenu, než sa nájde na trhu. Výrobca snaží sa zvýšiť svoju cenu, pretože si myslí, že za vyššiu cenu môže dostať viac ľudí. Ak však cena príliš stúpa, ľudia sa snažia kúpiť menej, čo znamená, že dopyt klesá. Výrobca musí znížiť svoju cenu, aby sa vrátil k rovnovážnej cene.

PRÍNÍZKA CENA

Ľudia sa snažia kúpiť svoje výrobky za nižšiu cenu, než sa nájde na trhu. Výrobca snaží sa znížiť svoju cenu, pretože chce predávať viac. Ak však cena príliš klesá, výrobca sa snaží zvýšiť svoju cenu, aby sa vrátil k rovnovážnej cene.

V PORIADKU

Toto vyzerá ako príklad ceny. Výrobca sa snaží zvýšiť svoju cenu, pretože si myslí, že za vyššiu cenu môže dostať viac ľudí. Ak však cena príliš stúpa, ľudia sa snažia kúpiť menej, čo znamená, že dopyt klesá. Výrobca musí znížiť svoju cenu, aby sa vrátil k rovnovážnej cene.

Neviditeľná ruka Adama Smitha

Všetchny lidé v ekonomice se snaží zvýšiť svou cenu, protože si myslí, že za vyššiu cenu může dostat více lidí. Pokud cena příliš stoupne, lidé se snaží kúpiť menej, což znamená, že dopyt klesá. Výrobce musí snížit svou cenu, aby se vrátil k rovnovážnej cene.

DOPYT

Zákon vysvetľuje, prečo veci stoja toľko, čo stoja: ak je dopyt vysoký, aj cena je vysoká. Čo to však znamená?

Rád zaplatím za lekvar túto sumu (hoci nižšia cena by mi bola milšia).

V PORIADKU

Toto vyzerá ako príklad ceny. Výrobca sa snaží zvýšiť svoju cenu, pretože si myslí, že za vyššiu cenu môže dostať viac ľudí. Ak však cena príliš stúpa, ľudia sa snažia kúpiť menej, čo znamená, že dopyt klesá. Výrobca musí znížiť svoju cenu, aby sa vrátil k rovnovážnej cene.

Ceny sa menia ako počasie

Ceny sa menia ako počasie. Keď je dopyt vysoký, cena stúpa. Keď je dopyt nízky, cena klesá. Výrobca sa snaží zvýšiť svoju cenu, pretože si myslí, že za vyššiu cenu môže dostať viac ľudí. Ak však cena príliš stúpa, ľudia sa snažia kúpiť menej, čo znamená, že dopyt klesá. Výrobca musí znížiť svoju cenu, aby sa vrátil k rovnovážnej cene.

Vyrovnanie ponuky a dopytu vyústi do rovnovážnej ceny.

AKO DOPYT OVPLYVNÍ CENU?

Príkladom, že sa cena mení, sú tieto dve obrázky. V prvom prípade je dopyt vysoký, čo znamená, že cena stúpa. V druhom prípade je dopyt nízky, čo znamená, že cena klesá.

↑ Vysoký dopyt zvyšuje ceny.

↓ Nízky dopyt znižuje ceny.

Čo je VOLNÝ TRH?

Volný trh neznamená, že dostanete tovar zadarmo! Znamená to, že máš slobodu v obchodovaní.

ČO JE EKONOMIKA VOĽNÉHO TRHU?

Ľudia žijúci v krajinách s trhovým hospodárstvom (ekonomikou voľného trhu) majú možnosť vyberu a zároveň možnosť profitovať z rozhodnutí, ktoré správajú.

SLOBODA

Ľudia si môžu vybrať, kde budú žiť, čo budú robiť a pre koho budú robiť.

OBCHOD

Ľudia si môžu vybrať, čo urobiť so svojimi peniazmi – kúpiť si tovary alebo služby, odložiť ich, investovať.

ZISK

Výrobcovia majú právo pýtať sa tovar viac, než ich stála jeho výroba, a nechať si zisk.

KONKURENCIA

Rôzni obchodníci majú právo ponúkať podobné tovary alebo služby. Vďaka tomu sa udržuje cena prijateľná pre zákazníka.

SÚKROMNÉ VLASTNÍCTVO

Zákony umožňujú ľuďom vlastniť veci a potrebať zdieľať. To zároveň motivuje ľudí, aby zarabovali peniaze a mohli si dovoliť viac vecí.

Čo je opak?

V príkazovej ekonomike, vlastní štátny zdroj vlády, ktorá rozhoduje, čo sa vyrobí, koľko sa toho vyrobí a kto to vyrobí. Neopláti sa má dobrý nápad, prenda aj ak náhodou vláda dovolí ho realizovať, človek si nebude môcť nechať ľaden zisk.

Čo je možný výber?

Myšlienka, že by som mal prikázať výrobu viac tovaru.

PARADAJKY 0,80 €/KG
ZELENÁ PARADAJKA 0,95 €/KG
NARCISSY 2 €/KVETIČKA
PAŽETKA 1 €/ZVÄZOK
ZELENÉ PARADAJKY 0,60 €/KG
UHORKY 0,30 €/KUS
ZLACNENÉ

JE TO NAOZAJ VOĽNÝ?

Hoci sú mnohé krajiny založené na ekonomike voľného trhu, väčšina z nich má zákony, ktoré zabráňujú ľuďom úplne slobodne. Zákony zamedzujú nákup alebo predaj určitých tovarov (napríklad deti a nelegálny drogy). Existujú aj zákony, ktoré prikazujú ľuďom dať časť z ich zisku ítrátu v podobe daní.

Utopené náklady

Mai kvetinarstvo je podnik, ktorý má 10 kvetov, ktoré stojí 10 eur. Každý kvet stojí 1 eur za kvet, čo znamená, že podnik má 10 eur nákladov. Ak podnik predá kvety za 5 eur, potom podnik má 5 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 10 eur, potom podnik má 10 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 15 eur, potom podnik má 15 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 20 eur, potom podnik má 20 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 25 eur, potom podnik má 25 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 30 eur, potom podnik má 30 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 35 eur, potom podnik má 35 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 40 eur, potom podnik má 40 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 45 eur, potom podnik má 45 eur zisk. Ak podnik predá kvety za 50 eur, potom podnik má 50 eur zisk.

MUŽ S PLÁNOM

... ako dostať lekvár na trh

Michal je podnikateľ, ktorý má nápad. Chce založiť spoločnosť, čo bude vyrábať a dodávať na trh lekvár. Predtým, než dosiahne svoj cieľ, musí sa zamyslieť na niekoľkými vecami. Mnohé z nich zahŕňajú aj zisťovanie informácií, čo bude koľko **stáť**, od zdrojov až po stanovenie ceny lekváru.

Kde bolo, tam bolo...

Tu začína príbeh

Chcel som lekvár vyrábať už dávno. Keď som bol malý, bol to môj sen. Keď som sa stal dospelým, rozhodol som sa, že ho naplním. Teraz je čas začať.

Michal má dobrý nápad na obchod.

Michal nad tým premýšľa...

Prírodné zdroje: ovocie a vitamíny. Vyrobenie lekváru je drahé, ale zdravé. Kapitálové zdroje: peniaze, ktoré potrebujem na začiatok. Michal musí byť pripravený na výdavky.

Michal nad tým, čo bude podnikávať.

... a zráta si pár vecí

výrobné náklady

Každá z týchto vecí bude dosť drahá! Ako môžem znížiť náklady?

- Prírodné zdroje:** zaujímalo by ma, či by som sa nejako vedel dohodnúť s miestnym pestovateľom, aby mi dal lacnejšie ovocie.
- Kapitálové zdroje:** či mám vyhovenie na varenie, alebo si zoženiem nejakú lacnú dodávku.

Ľudské zdroje: ak sa mi podarí preveriť možnosti, aby mi pri práci pomohli, ušetrím sa platy pre zamestnancov.

Podnikanie: čas si peniaze, no recept na lekvár bol zadarmo.

O mesiac neskôr

Konečne začíname variť!

Michal usmievajúci pri práci.

Ďalší týždeň

Moja výrobok je hotový. Vyrážam na trh!

Michal odviez je na trh.

V jedno štvrté ráno...

Vypočul som si, že každý podnikateľ má 90 percent šanca, že zlyhá na začiatku.

Michal musí byť pripravený na zlyhanie.

V to dopoludnie...

Príliš vysoká cena

Michal by s takou vysokou cenou zarobil veľmi málo peniazov, ale nikto nechce jeho lekvár kupovať. Nezarobí teda nič.

Michal sa musí pomalička pokúšať znížiť cenu.

V to popoludnie

Práve teraz lekvár za 1 €

To je lacné! Vezmem si rovnako dva.

Skevoľ kúpiť

Michal zarobil veľa lekváru. A je spokojný.

Nasledujúci deň

Chcem ešte zarobiť, no už nemám peniaze, aby ľahko som lekvár si doplnil - a to znamená ešte viac. Skúsím sa pomalička znížiť na 1,50 €.

Michal zarobil veľa lekváru. A je spokojný.

O mesiac neskôr

A už podnikám!

Michal bol spokojný svojou prácou.

Pokračovanie nasledujúceho...

Michal sa stal úspešným podnikateľom. Jeho lekvár je veľmi populárny. Keďže cena je nízka, každý chce kúpiť. Michal sa rozhodol, že bude vyrábať viac lekváru, aby mohol uspokojiť všetkých. Michal sa rozhodol, že bude vyrábať viac lekváru, aby mohol uspokojiť všetkých.